

V socialistické společnosti je plánování důležitým nástrojem řízení procesů společensko-ekonomického rozvoje. Úzce souvisí se zespolenštěním výrobních prostředků. Oskar Lange píše: „Sám fakt, že výrobní prostředky jsou společenským vlastnictvím, znamená, že celý výrobní a ekonomický proces je socialistickou společností záměrně a cílevědomě řízen a v tomto smyslu je plánovitým procesem. V souvislosti s tím nemají již ekonomické zákony v takové společnosti živelný charakter, ale jejich působení je podřízeno vědomé lidské vůli a lidským cílům.“ [Lange 1964: 118–119]

Plánování je činnost, která spočívá ve stanovení obecných a dílčích cílů socialistické společnosti, ve formulování programů zaměřených na dosažení těchto cílů a v analýze plnění naplánovaných úkolů, činnost, jejímž cílem je provést nezbytné změny v následující etapě plánování.

Existuje těsné spojení mezi plánováním a politikou, zvláště při určování hierarchie cílů, při jejich volbě a stanovení priorit, tedy při řešení konkrétních problémů. Politický přístup je — pokud jde o cíle a programy — kladem plánování, jemuž opět přísluší optimálně stanovit úkoly a prostředky i způsoby jejich uskutečnění. Politická řešení mají strategický charakter. Plánovací činnosti mají charakter operativní.

Formulování dlouhodobých, střednědobých a krátkodobých cílů v plánech se týká ekonomického a společenského rozvoje. Příslušné úkoly však nejsou vždy vyjádřeny měřitelným způsobem, jako je tomu například u ekonomických úkolů. Některé společenské cíle jsou vyjádřeny dosti obecně, například v oblasti výchovy a kultury, společenského soužití atd. Mají určit směr činnosti na všech společenských úrovních.

Uskutečnění plánovaných ekonomických, společenských, výrobních a kulturních cílů vyžaduje, aby byly rozpracovány konkrétní programy činnosti, stanovící prostředky a způsoby plnění.

Efektivní řízení procesů společensko-ekonomického rozvoje vyžaduje, aby tyto programy byly vzájemně propojeny a zkoordinovány. Například program zvýšení příjmů obyvatelstva musí být vytvářen spolu s programem profesijní aktivity. Úkoly bytového programu musí být spojeny s programem rozvoje technické základny, stavebnictví a výroby stavebních materiálů. Rozvoj výroby spotřebního zboží těsně souvisí s programem rozvoje sféry služeb obyvatelstvu a program zkrácení pracovní doby s programem rozvoje kultury a turistiky. Je třeba rovněž respektovat vzájemnou závislost mezi rozvojem hromadné a individuální dopravy, mezi automobilismem a silniční výstavbou atd.

Při rozpracování jednotlivých programů je nutné brát v úvahu jednotlivé stránky rozvoje socialistické společnosti, její materiální a duchovní potřeby v různých sférách života.

Systematická analýza realizace plánů, analýza vlivu faktorů působících na

splnění plánovaných úkolů jsou důležitými prvky procesu plánování. Má-li být plánování procesem, který se opírá o zpětnou vazbu, musí se opírat o průběžný rozbor postupu plnění plánu, rozbor faktorů a mechanismů ovlivňujících splnění naplánovaných úkolů. To znamená, že na základě systému mnohostranných informací a nezbytných analýz probíhá kontrola postupu plnění naplánovaných úkolů ve všech oblastech, jsou analyzovány odchylky od naplánovaných úkolů, které vznikají v důsledku působení různých faktorů a mechanismů. Na tomto základě jsou prováděny nezbytné změny v následující fázi plánování. Tyto změny se mohou týkat nejen cílů a programů, ale mohou také, což je zvláště důležité, působit proti faktorům bránícím splnění plánovaných úkolů.

### **Reálný stav a potřeby**

Vzájemná závislost životních podmínek a životního způsobu má podstatný význam pro komplexní přístup k procesům rozvoje a k přetváření socialistické společnosti. V životních podmínkách převládají objektivní prvky, ve způsobu života subjektivní. Životní podmínky jsou ovlivňovány nejen elementy materiálního života, jako je jídlo, oblečení, bydlení, doprava, zdravotnictví atd. Jejich kvalita závisí na vzájemném vztahu elementů materiálního života, na rozdělení statků, společenských principech, které určují rovnost nebo nerovnost životních šancí jednotlivých osob a společenských skupin.

Životní způsob se projevuje v tom, jak lidé asimilují podmínky života a jak je přetvářejí. Socialistická společnost usiluje o vytvoření takových životních podmínek, v nichž by lidé nacházeli možnosti všestranného uspokojování životních potřeb, společenských, osvětových a kulturních zájmů. Životní způsob je vyjadřován v životní aktivitě, jejímž cílem je všestranný rozvoj člověka a společnosti. Aktivita člověka se může projevovat v různých oblastech života, v různé formě, různou silou, a proto se vytvářejí rozdíly v životním způsobu jednotlivých lidí a společenských skupin.

Pro socialistickou společnost má zvláštní význam činnost člověka ve sféře pracovního procesu, spotřeby hmotných statků, společenského a politického života, právě tak jako v oblasti poznání a kulturního života. Rozvoj aktivity v různých sférách života obohacuje socialistický způsob života.

Plánovité utváření životních podmínek vyžaduje dobrou znalost aktuálního stavu těchto podmínek, potřeb i snah různých skupin obyvatelstva. Pro poznání celkového obrazu životních podmínek společenských tříd a vrstev má důležitý význam analýza úrovně příjmů, bytových podmínek, stupně vybavení domácností bytovým zařízením atd., právě tak jako poznání subjektivního hodnocení životních podmínek, potřeb a zájmů lidí, kteří patří k různým třídám, vrstvám a společenským profesionálním skupinám. Představu o různé úrovni příjmů, potřebě a vybavení domácností bytovým zařízením částečně poskytují průzkumy rodinných rozpočtů, které provádí *Hlavní statistický úřad*. Hodnocení životních podmínek, rozbor potřeb a životních snah jsou předmětem výzkumů týkajících se buď celé populace, nebo jednotlivých společenských skupin.

Jako příklad lze uvést výsledky výzkumů hierarchie potřeb. Jejich cílem bylo zkoumat, jak by se změnily potřeby rodin, kdyby se zvýšil jejich příjem.

| Při zvýšení příjmů o 50 % by rodina<br>vydávala více než v současnosti na: | Dotazovaní<br>v roce 1975 | Dotazovaní<br>v roce 1979 |
|----------------------------------------------------------------------------|---------------------------|---------------------------|
| byt a jeho zařízení                                                        | 66,3 %                    | 79,9 %                    |
| oblečení a obuv                                                            | 54,4 %                    | 66,9 %                    |
| odpočinek                                                                  | 50,9 %                    | 55,6 %                    |
| kulturní zájmy                                                             | 44,5 %                    | 51,3 %                    |
| jídlo                                                                      | 42,3 %                    | 49,7 %                    |

Je třeba poznamenat, že v roce 1975 byli dotázáni dospělí členové deseti tisíc domácností města i venkova a v roce 1979 výběrový soubor dospělé populace (1852 respondentů). Bez ohledu na to, že v prvním výzkumu byla dotázána významně větší skupina, srovnání výsledků obou šetření vykazují podobné tendence. Při zvýšení příjmů o 50 % je hierarchie potřeb dotazovaných v roce 1975 i v roce 1979 podobná, pouze vzrostla intenzita potřeb. Takovou hierarchii potřeb vykazují jednak objektivní ukazatele reálné spotřeby (výdaje v domácích rozpočtech), jednak subjektivní představy dotázaných osob. Výrazně převládají bytové potřeby. Pozornost upoutává poměrně značná intenzita potřeb v oblasti kultury a odpočinku. Více než 40 % dotazovaných by také vydalo více prostředků na jídlo.

V důsledku všeobecného růstu příjmů významně vzrůstá přání mít takové předměty dlouhodobé spotřeby, jako je automatická pračka, barevný televizor, gramofon, magnetofon atd. V posledních letech se významně zvýšila vybavenost domácností. Současně však požadavky v této oblasti vzrostly ještě více. Například v roce 1975 mělo automatickou pračku 0,5 %–2,5 % dotázaných, avšak přání koupit si takovou pračku projevilo 43 %–68 % všech dotázaných. Barevný televizor mělo 0,2 %–1,0 % dotázaných, přání mít jej vyjádřilo 46 % až 68 % dotázaných.

Studium rodinných rozpočtů ukazuje, že obyvatelstvo žijící na venkově, avšak pracující mimo zemědělství, je úrovní spotřeby a požadavků blíže městskému obyvatelstvu. Pokud jde o strukturu výdajů soukromých rolníků a jejich požadavků v oblasti spotřeby, odlišují se od struktury výdajů a spotřebitelských požadavků městského obyvatelstva zvláště v oblasti výdajů na oblečení, byt, kulturu a odpočinek. Význam těchto výdajů je v rozpočtech zemědělců menší než v rozpočtech ostatních společenských skupin, mnohem větší význam se zde přikládá tzv. nespotebním výdajům, které zahrnují zejména splátky úvěrů, platby do spořitelny a na saldo účtů spojených s výrobní činností zemědělských hospodářství.

Na základě analýz a diskusí dochází nyní k přeskupení sil a prostředků, k vymezení priorit v prováděcích plánech. První celostátní prioritou současně pětiletky je, jak známo, podstatné rozšíření bytové výstavby. Předpokládá se, že do roku 1980 bude předáno obyvatelstvu 1 575 000 bytů. Bez ohledu na toto ohromné úsilí nebudou bytové podmínky mnohých rodin, tak jako dříve, dobré, což pramení ze zaostávání bytové výstavby v předchozím období a ze zvýšení počtu nových rodin. Avšak úsilí vynakládané v současné době na rozšíření průmyslového potenciálu bytové výstavby umožní vyřešit v osmdesátých letech tento tíživý společenský problém takovým způsobem, aby každá rodina měla svůj samostatný byt.

Dalšími prioritními úkoly v plánu na léta 1976–1980 je zvýšení výroby spotřebního zboží a služeb a také růst zemědělské výroby s cílem zajistit obyvatelstvu větší množství masa, tuků, ovoce a zeleniny.

Důležitým úkolem je ovlivňování modelu spotřeby a jeho přizpůsobení realizaci cílů, které si staví socialistická společnost; to je obtížný a složitý proces. Nelze se spokojit pouze se znalostí vzoru a skutečného obrazu potřeb různých skupin obyvatelstva. Je nezbytné mít odpovídající míry ekonomického, společenského a kulturního charakteru.

Zde je třeba zdůraznit význam výchovné činnosti. Důležitým úkolem systému výchovy musí být příprava člověka pro racionální využívání rodinného rozpočtu a vhodnou volbu každodenních rozhodnutí. Taková výchova je důležitým faktorem formování socialistického životního způsobu, který musí být charakterizován racionalitou činností, péčí o kvality osobnosti, o kulturu soužití, o intelektuální, kulturní a společenskou aktivitu jednotlivých lidí a společenských skupin.

Rozvoj aktivity v různých sférách života současně obohacuje socialistický životní způsob, rozšiřuje rozpětí životních cílů a hodnot i rozsah spokojenosti. Zdrojem uspokojení je nejen získání hmotných statků, ale i aktivní profesionální činnost, účast ve společenském životě, získání znalostí a aktivní účast v kulturním životě.

Plánovité působení na jednání lidí je mnohem složitějším úkolem než plánovité formování životních podmínek. Jednání lidí jako spotřebitelů má nepochybně spontánní charakter, což platí i pro společenskou nebo kulturní aktivitu. Spontánnost jednání ovšem neznamená, že nemůže být předmětem plánovitého působení. Znalost priorit spotřebitelů, motivací společenské a kulturní činnosti umožňuje plánovitě formovat podmínky napomáhající rozvoji všestranné aktivity lidí.

### **Tendence profesionální činnosti**

Aktivita lidí ve sféře profesí se projevuje různým způsobem: dobrým plněním úkolů, zvyšováním produktivity práce, zaváděním objevů a novinek, změnou postavení. Na základě výsledků výzkumů můžeme osvětlit jen některé tendence profesionální aktivity různých společenských skupin.

Je třeba zdůraznit, že v posledních letech došlo k zlepšení podmínek práce, organizace, společenských vztahů, což mělo podstatný vliv na růst profesionální aktivity pracovníků i na snahy o další zlepšení výrobního prostředí. Předmětem výzkumů, které provedl *Ústav základních otázek marxismu-leninismu*, bylo zejména zhodnocení změn pracovních podmínek, výdělků, organizace práce, technické vybavenosti, produktivity práce a společenských vztahů.

Z celku výběrového souboru (2679 respondentů) většina odpověděla, že ve všech zkoumaných směrech se situace v jejich podnicích zlepšila. Menší část uvedla, že „situace se nezměnila“ a nejméně bylo těch, kteří poukazovali na zhoršení situace.

Většina dotázaných se domnívá, že v jejich podnicích se zvýšily: výdělky (81,6 %), produktivita práce a kvalita práce pracovních kolektivů (70,3 %), technická vybavenost (60,3 %), pracovní podmínky (60,1 %) a organizace práce (59,6 %); o něco menší skupina se domnívá, že se zlepšila sociální základna (43,8 %) a organizace odpočinku po práci (43,8 %). Kromě toho 59 % dotázaných vyjadřuje názor, že v jejich podnicích se zlepšily vztahy mezi vedením a pracovním kolektivem a 42 % uvádí, že se zlepšily vztahy mezi pracujícími.

Je třeba si všimnout velkého podílu těch, kteří vyjádřili přesvědčení, že v jejich podnicích vzrostla produktivita práce a zvýšila se kvalita práce. Otázka efektivnosti práce je spojena se všeobecným uspokojením z práce i se spoko-

jeností s podnikem. Šetření prováděná v různých profesních skupinách v Polsku ukazují, že podíl těch, kteří jsou spokojeni se svou profesionální činností, je dosti velký. Například z téměř 16 tisíc lidí (10 tisíc domácností) ekonomicky aktivních, kteří byli dotázáni spolupracovníky *Ústavu pro filozofii a sociologii Polské akademie věd* a *Hlavního statistického úřadu*, vyjádřilo 84 % uspokojení se svým pracovním místem a 46 % odpovědělo, že během posledních tří let postoupilo v práci, přičemž v drtivé většině případů to bylo spojeno se zvýšením mzdy. Více než 10 % dotázaných odpovědělo, že studují v odborných technických učilištích, na středních a vysokých školách a 13 % navštěvovalo kursy, v nichž si zvyšovalo kvalifikaci ve své profesi.

Z ostatních výsledků stojí za zmínku některé zajímavé momenty: Například větší část dělníků a inteligence tvoří ti, u nichž postup v práci znamená přechod do skupiny pracovníků s vyšší úrovní vzdělání. Uvedlo to 7 % vyučených dělníků, 8 % inteligence s ukončeným středním vzděláním, 12 % se středním a 16 % s vysokoškolským vzděláním. V obou skupinách vzrůstá podíl těch, u nichž je postup v práci důsledkem přechodu na novou funkci, spolu s růstem úrovně vzdělání. Podobné je to v případech, kdy přechod na novou funkci je spojen se současným zvýšením výdělku. Tato vazba je častější u pracovníků s vyšším vzděláním, a to jak u dělníků, tak u inteligence.

Naproti tomu pouhé zvýšení výdělku, bez přechodu na jinou funkci, je běžnější u dělníků s nízkou úrovní vzdělání. Dochází k němu také relativně častěji než v jiných vzdělanostních skupinách. To odpovídá tendenci vyrovnávání disproporcí ve výdělcích, jež je v souladu se sociální politikou prováděnou v Polsku.

### Formy společenské aktivity

Socialistická koncepce života vysoce zhodnocuje jednání jednotlivých lidí ve prospěch ostatních, ve prospěch celé společnosti, které se uskutečňuje takovým způsobem, že přináší osobní uspokojení a posiluje pocity společenského prospěchu.

Z výzkumů, které provedl *Ústav základních otázek marxismu-leninismu*, vyplývá, že z výběrového souboru obyvatelstva (4904 respondentů) vyjádřilo více než 80 % přesvědčení, že se lidé zajímají o společenské problémy země, přičemž téměř 49 % se domnívá, že se o ně zajímají nezávisle na tom, zda se jich dotýkají osobně.

Z více než 22 tisíc lidí z 10 tisíc domácností, dotazovaných spolupracovníky *Ústavu pro filozofii a sociologii* a *Hlavního statistického úřadu*, 7786 odpovědělo (tj. 35,5 %), že se podílí na různých formách společenské činnosti. Z nich 49,7 % je společensky angažováno ve svém bydlišti, v podniku, kraji atd., 12,5 % v politických, společenských a mládežnických organizacích, 8,7 % v různých formách pomoci druhým lidem, 7,4 % v orgánech samosprávy a zemědělských kooperacích, 2,0 % ve funkcích lidového soudce, kurátora, společenského pěstouna.

Analýza odpovědí ukazuje, že ve všech společenských skupinách existuje vzájemná závislost mezi společenskou činností a úrovní vzdělání. Dělníci, inteligence a zemědělci s vyšší úrovní vzdělání se častěji podílejí na společenské činnosti. Přitom je patrná tendence, že například u vyučených dělníků je podíl

veřejně činných stejný jako u inteligence s nižší úrovní vzdělání. Předmětem další analýzy bude objasnit, jaké další faktory ovlivňují určité formy společenské aktivity jednotlivých sociálních skupin.

## Vzdělání a zvyšování kvalifikace

Velký počet výzkumů potvrzuje, že vzdělání je v polském národě vysoce hodnoceno. Je základem profesionální kvalifikace, faktorem, který umožňuje získání společenské prestiže i bohatší využití kulturních statků.

Přes toto vysoké hodnocení vzdělání se v dostatečné míře neobjevuje zájem o zvýšení kvalifikace u osob s nízkou úrovní vzdělání. Týká se to více dělníků než inteligence. Je zde však určitá analogie: nejmenší zájem o zvýšení kvalifikace projevují dělníci s neukončeným základním vzděláním a s ukončeným základním vzděláním; srovnatelně malý zájem projevuje inteligence se středním vzděláním.

Z výzkumů vyplývá, že pouze 0,9 % dělníků s neukončeným základním vzděláním a 1,7 % s ukončeným základním vzděláním pokračuje ve studiu v různých školských zařízeních; 5,2 % vyučených dělníků a 6,5 % dělníků se vzděláním vyšším než vyučení navštěvuje školy různého typu.

Ve skupině inteligence se vzděláním nižším než střední prohlásilo 11,8 %, že studuje ve školách různého typu. U inteligence se středním vzděláním to bylo 7,5 %, u vysokoškolsky vzdělaných 12 % (v postgraduálních kurzech).

Otázka aktivity v oblasti získávání a zvyšování úrovně vzdělání silně souvisí s hodnocením vlastního společenského postavení. Je možné předpokládat, že osoby, které nejsou spokojeny se svým společenským postavením a snaží se jej zvýšit, jsou více zainteresovány na zvýšení své kvalifikace.

## Účast v kulturním životě

Není možné použít jakoukoli jednotlivou míru kulturní aktivity. Je třeba využívat různé ukazatele v závislosti na tom, jakou sféru účasti v kulturním životě zkoumáme. Je rovněž důležité brát v úvahu rozdílnou přístupnost kulturních statků lidem z různých společenských skupin, zvláště obyvatel velkých měst, malých měst a vesnic.

Výzkumy ukazují, že úroveň vzdělání je faktorem, který určuje kulturní potřeby a zájmy. Lidé s vyšší úrovní vzdělání projevují větší aktivitu v oblasti kultury. Avšak kulturní aktivita může být rozdílná i u lidí se stejnou úrovní vzdělání. Důležitou věcí je objasnění složité podmíněnosti různých forem kulturní aktivity lidí, kteří patří k určitým třídám, vrstvám a společensko-profesionálním skupinám.

Velký rozsah empirických výzkumů umožňuje analyzovat vzájemnou závislost mezi aktivitou v kulturním životě a aktivitou v jiných oblastech života, mezi profesionální aktivitou a společensko-politickou aktivitou, úrovní vzdělání a úsilím o zvýšení vzdělání a kvalifikace. Současný stav analýz však ještě neumožňuje provést zevšeobecnění. Všeobecnou tendencí ve všech třídách a vrstvách je růst kulturních potřeb a zájmů. To se projevuje zejména v přání vydávat větší částky na uspokojení kulturních zájmů.

Úmysl zvýšit výdaje na kulturu projeví nejčastěji dělníci s vyšší úrovní vzdělání a příslušníci inteligence. Tyto dvě skupiny mají i podobné kulturní zájmy, i když ve výběru konkrétních kulturních hodnot a statků existují rozdíly.

\* \* \*

Uvedené výzkumy jsou předpokladem pro poznání tendencí objevujících se v procesu změn životních podmínek a životního způsobu různých skupin obyvatelstva. Potvrzují fakt, že spolu se všeobecným zlepšením životních podmínek, které se dotýkají všech společenských skupin, hraje důležitou roli růst potřeb ve sféře životních, společenských a kulturních zájmů. Zřetelně se projevuje sblížování snah dělníků, inteligence a zemědělců o dosažení stejných cílů.

Aspirace dávají směr životním snahám lidí. To je zvláště důležité v podmínkách, kdy při obdobné úrovni životních podmínek zaostává — díky nižší úrovni vzdělání nebo skupinovým vzorům jednání — uspokojování určitých potřeb, zvláště společenských; zaostává úroveň vzdělání, a proto zavedení povinného středního vzdělání rozhodujícím způsobem ovlivní životní podmínky a životní způsob v období výstavby rozvinuté socialistické společnosti.

Obecný růst životní úrovně, zmenšení disproportionality v úrovni vzdělání a sblížování aspirací přispěje ve významné míře ke sblížení společenských tříd a vrstev, k jednotě společnosti, což je jedním z nejdůležitějších cílů perspektivního plánu společensko-ekonomického rozvoje země.

(Přeložil Milan Znoj)

## Literatura

Lange, O.: *Ekonomika politiczna socjalizmu*. W.: Materiały do studiowania ekonomii politicznej socjalizmu. Warszawa 1964.

## Резюме

### 3. Суфин: Плановое формирование условий и образа жизни

Планирование — это деятельность, заключающаяся в фиксировании общих и частных целей социалистического общества и в выработке программ, нацеленных на достижение данных целей, равно как и в анализе выполнения запланированных задач, целью которого — внести необходимые поправки в следующий этап планирования. Из специфики общественной жизни вытекает, что некоторые цели данной сферы разрабатываются в общих чертах, так как их смыслом является направлять деятельность отдельных организаций, институтов и общественных групп. Взаимная зависимость жизненных условий и образа жизни имеет большое значение для комплексного подхода к процессам развития и преобразования социалистического общества. Основные проблемы образа жизни связаны с процессом усвоения условий жизни и их преобразования. Планомерное преобразование условий жизни требует основательных знаний реального состояния данных условий, равно как и знания потребностей и запросов различных групп населения.

Важной задачей в этой связи является необходимость влиять на модель потребления с целью преобразовать его согласно целям, которые ставит перед собой социалистическое общество. Подвергать плановому воздействию поведение людей задача гораздо более сложная, чем планирование формирования жизненных условий. Поведение людей

в качестве потребителей несомненно носит стихийный характер, однако стихийность этого поведения еще не значит, что оно не может стать предметом планового воздействия. Выявление шкалы приоритетов потребителей, мотивировок общественной и культурной деятельности может оказаться весьма ценным для планового формирования именно тех условий, которые способствуют развитию всесторонней деятельности людей. С этой точки зрения имеет большое значение выявление тенденций профессиональной деятельности, уровня образования и повышения квалификации, равно как и форм участия в области культурной деятельности.

Вместе с всеобщим улучшением условий жизни, затрагивающим все общественные группы, важную роль играют потребления в сфере жизненных, общественных и культурных интересов. Отчетливо проявляется тенденция сближения запросов рабочих, интеллигенции и крестьян, ставящих перед собой одни и те же цели. Общее повышение жизненного уровня, уменьшение диспропорций уровня образования и сближение устремлений внесет ценный вклад в процесс сближения общественных классов и слоев.

## Summary

### Sufin Z.: Planned Formation of Living Conditions and of the Way of Life

Planning is an activity based on the determination of the socialist society's general and partial goals, on the formulation of programmes aimed at attaining these goals, and on the analysis of the realization of planned tasks for the purpose of introducing necessary changes in the next planning stage. It follows from the specific character of social life that some goals in this area are solved generally: they are to direct the activities of organizations, institutes and social groups. The interdependence of living conditions and the way of life is of extraordinary importance for the complex approach to development processes and to the transformation of socialist society. The basic problem of the way of life rests in the process of the appropriation of living conditions and their transformation. A planned formation of living conditions makes essential a good knowledge of the actual state of these conditions as well as of the needs and efforts of various population groups.

It is an important task to influence the model of consumption and to reform it for the purpose of realizing the goals set up by the socialist society. A planned influence exerted on the people's behaviour is a much more complicated task than a planned formation of living conditions. The behaviour of people as consumers is indubitably endowed with a spontaneous character, yet the spontaneity of this behaviour does not imply the impossibility of its being subjected to planned influence. The acquaintance with the consumers' priorities, with the motivations of social and cultural activities, may be advantageous for the planned formation of conditions fostering the development of the people's many-sided activity. From this aspect it is substantial to become acquainted with the tendencies of professional activity, the forms of social activity, the level of education and raising one's qualification, as well as with the forms of participation in cultural life.

Hand in hand with the general improvement of living conditions within all social groups, the growth of needs in the area of living, social and cultural interests is playing an important role. An increasing homogenization of endeavours on the part of workers, intelligentsia and farmers to attain similar goals is becoming evident. The general growth of the living standard, the decrease of disproportions in the education level, and the assimilation of endeavours are sure to contribute significantly to the homogenization of classes and strata of the society.